

CITADELA INVICTA

Održan je znanstveno-stručni skup o baštini, obnovi i razvoju Kalnika, najavljeno osnivanje Odbora za obnovu i revitalizaciju Kalnika

Znanstveno-stručni skup "Kalnik jučer, danas, sutra" proteklog je petka, 8. svibnja, u Planinarskom domu Kalnik okupio arheologe, povjesničare, stručnjake za kulturnu baštinu, predstavnike institucija i lokalne zajednice kako bi otvorili pitanje budućnosti jednog od najvažnijih povijesnih krajolika sjeverne Hrvatske.

Uz nova istraživanja Velikog i Malog Kalnika, Mihalja, Igrišća i crkve svetog Brcka, posebnu pozornost izazvao je završni panel na kojem je najavljeno pokretanje inicijative za osnivanje odbora za obnovu i revitalizaciju Kalnika, tijela koje bi trebalo povezati ključne dionike u zajedničkom cilju dugoročne obnove, upravljanja i održivog razvoja ovog prostora.

Program skupa bio je strukturiran kroz više tematskih cjelina koje su obuhvatile arheološku, povijesnu, fortifikacijsku, ikonografsku i memorijsku baštinu Kalnika, ali i pitanja suvremenog upravljanja prostorom, održivog razvoja i interpretacije kulturnog krajolika.

Kalnik kao višeslojni povijesni krajolik

U prvom dijelu programa predstavljena su najnovija istraživanja i interpretacije lokaliteta Veliki Kalnik, Mali Kalnik, Mihalj i Igrišće, čime je dodatno potvrđena iznimna povijesna i arheološka vrijednost kalničkog prostora.

Predavanja su pokazala da Kalnik nije moguće promatrati samo kroz pojedinačne utvrde ili lokalitete, već kao složen i višeslojan krajolik u kojem se kroz stoljeća isprepliću fortifikacije, naselja, sakralna baština, komunikacijski pravci i različiti oblici života.

Posebna pozornost bila je usmjerena na Veliki Kalnik kao jedno od važnijih srednjovjekovnih političkih i fortifikacijskih središta sjeverne Hrvatske, ali i na Mali Kalnik koji je interpretiran kao sastavni dio šireg obrambenog sustava Kalničkog gorja. Izlaganja su otvorila i pitanje načina na koji su srednjovjekovne zajednice koristile reljef, prirodne prepreke i komunikacijske pravce u organizaciji obrane i kontrole prostora.

Velik interes izazvala su i predavanja o arheološkim lokalitetima Mihalj i Igrišće, koji su predstavljeni kao višeslojni prostori dugog trajanja, s tragovima života od prapovijesti do srednjeg vijeka. Naglašeno je kako upravo takvi lokaliteti omogućuju bolje

CITADELA INVICTA

razumijevanje razvoja naseljavanja, fortifikacija i odnosa čovjeka i krajolika kroz različita povijesna razdoblja.

U ikonografskom i kulturnom smislu posebno se izdvojilo izlaganje o Crkvi svetog Brcka, u kojem su prikazi odjeće na zidnim oslicima interpretirani kao vrijedan povijesni izvor za razumijevanje društvenih odnosa, identiteta i kulturnih utjecaja srednjovjekovnog prostora.

Sudionici su dodatno naznačili da Kalnik i dalje skriva značajan istraživački potencijal te da su potrebna daljnja interdisciplinarna istraživanja, sustavna zaštita i pažljivo planirana prezentacija lokaliteta.

U suvremenijem povijesnom kontekstu predstavljene su teme vezane uz Prvi i Drugi svjetski rat, pri čemu je približena uloga Kalnika tijekom Narodnooslobodilačke borbe.

Kalnik tako predstavlja i važan krajolik memorije i otpora, obilježen partizanskim djelovanjem, skrivenim bolnicama, civilnim stradanjima i iskustvima lokalnog stanovništva tijekom rata. Sudionici su se složili da i taj sloj baštine zaslužuje ozbiljnu interpretaciju i uključivanje u širi okvir razumijevanja Kalnika kao prostora višestruke povijesne memorije.

Završni panel: Kalnik kao prostor budućnosti

Završni panel “Kalnik sutra” usmjerio je raspravu prema budućnosti Kalnika i mogućnostima njegova održivog razvoja.

Na panelu su sudjelovali Amelio Vekić iz Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, Robert Pašičko iz Planinarskog doma Kalnik, načelnik Općine Kalnik Dorian Kešer i dr. sc. Ivan Peklić, dok je panel moderirao Marinko Brkić-Tot iz tvrtke Citadela Invicta d.o.o.

Sudionici panela usuglasili su se da Kalnik posjeduje iznimnu prirodnu, povijesnu i identitetsku vrijednost, ali da taj potencijal dugoročno nije moguće očuvati bez sustavnog upravljanja, jasne koordinacije institucija i aktivnog uključivanja lokalne zajednice.

Posebno je naglašeno da Kalnik ne treba razvijati prema modelu masovnog turizma, nego kao prostor održivog, sadržajno usmjerenog i identitetskog turizma, namijenjen planinarima, istraživačima, školama, biciklistima i posjetiteljima koji dolaze zbog prirode, baštine i priče prostora.

CITADELA INVICTA

Više puta istaknuto je da ljudi ne dolaze samo zbog objekata, nego zbog dobro interpretiranih priča, iskustva prostora i osjećaja autentičnosti.

Najava osnivanja odbora za obnovu i revitalizaciju Kalnika

Jedan od važnijih zaključaka panela odnosi se na pokretanje inicijative za osnivanje odbora za obnovu i revitalizaciju Kalnika. Riječ je o inicijativi koja bi okupila ključne dionike – predstavnike institucija, stručnjake, lokalnu zajednicu, planinarske i kulturne organizacije, poduzetnike i druge zainteresirane – sa ciljem stvaranja dugoročnog i održivog okvira za obnovu, upravljanje i interpretaciju Kalnika.

Tijekom rasprave navedeno je i kako Kalnik danas ne treba samo pojedinačne projekte ili povremene inicijative, nego koordinirani model djelovanja koji će povezati stručna istraživanja, zaštitu baštine, razvoj lokalne zajednice i suvremene interpretacijske modele.

Sudionici su se složili da bi odbor trebao djelovati kao operativna platforma koja može povezivati različite interese i inicijative, usmjeravati razvojne prioritete, pomagati u pripremi projekata i otvarati prostor za dugoročnu suradnju institucija, stručnjaka i lokalnog stanovništva.

Opisana je važnost dijaloga i zajedničkog djelovanja, uz poruku da upravo suradnja različitih dionika predstavlja ključni preduvjet za dugoročni opstanak, obnovu i revitalizaciju Kalnika.

Prvi korak prema dugoročnom procesu

Zaključno je istaknuto da skup “Kalnik jučer, danas, sutra” nije zamišljen kao jednokratani događaj, nego kao početak dugoročnog procesa koji bi trebao povezati znanstvena istraživanja, zaštitu baštine, lokalni razvoj i suvremene modele interpretacije kulturnog krajolika.

Sudionici su izrazili umjereni optimizam i zajednički stav da Kalnik ima potencijal postati primjer dobre prakse održivog upravljanja kulturnom i prirodnom baštinom, ali samo uz kontinuiranu suradnju, jasnu viziju i dugoročnu predanost svih uključenih dionika.

Znanstveno-stručni skup “Kalnik jučer, danas, sutra” održan je u sklopu Night of Fortresses Goes Green 2026 i Klifofest 2026, čime je Kalnik uključen u širi europski i

CITADELA INVICTA

nacionalni okvir promišljanja kulturne baštine, njezine interpretacije i održive budućnosti.

Skup je organizirao Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Koprivničko-križevačkoj županiji sa sjedištem u Križevcima, uz suorganizaciju Planinarskog doma Kalnik, Povijesnog društva Križevci i tvrtke za upravljanje baštinom Citadela Invicta d.o.o., uz podršku Družbe “Braća Hrvatskoga Zmaja” - Zmajski stol u Križevcima.

Sažeci izlaganja

Lana Okroša

Nove spoznaje o starom gradu Veliki Kalnik: arheološka istraživanja i rezultati

Izlaganje je otvorilo stručni dio skupa predstavljanjem najnovijih arheoloških spoznaja o starom gradu Veliki Kalnik, jednom od najvažnijih srednjovjekovnih lokaliteta sjeverne Hrvatske. Naglašeno je da Veliki Kalnik, unatoč svojoj prepoznatljivosti, i dalje sadrži brojne slojeve koji nisu u potpunosti istraženi ni interpretirani.

Predstavljeni su rezultati istraživanja koji omogućuju bolje razumijevanje prostorne organizacije utvrde, njezinih građevinskih faza, obrambenih elemenata i svakodnevnog života unutar fortifikacijskog sklopa. Veliki Kalnik opisan je kao složen arheološki lokalitet koji može značajno pridonijeti razumijevanju srednjovjekovne obrane, uprave i života na prostoru Kalničkog gorja.

Izlaganje je istaknulo potrebu za daljnjim istraživanjem, sustavnom zaštitom i pažljivom prezentacijom lokaliteta, osobito u kontekstu buduće obnove i javne valorizacije Kalnika.

Tatjana Tkalčec

Srednjovjekovno nalazište Osijek Vojakovački-Mihalj

Izlaganje o lokalitetu Mihalj pokazalo je da se na području Kalnika ne nalaze samo monumentalne utvrde, nego i složeni arheološki prostori koji svjedoče o dugom kontinuitetu života. Mihalj je predstavljen kao višeslojan lokalitet na kojem se prepoznaju tragovi prapovijesne, antičke i srednjovjekovne aktivnosti.

Naznačeno je kako nalazi s Mihalja dovode u pitanje pojednostavljene predodžbe o razvoju ranosrednjovjekovnih utvrda i naselja.

Tragovi jaraka, opkopa, zemljanih struktura i organiziranih prostora upućuju na to da su i prije razvoja velikih kamenih fortifikacija postojali promišljeni obrambeni i rezidencijalni kompleksi.

Materijalni nalazi, uključujući keramiku, staklo i metalne predmete, pokazuju da lokalitet nije bio izoliran ni marginalan.

Naprotiv, Mihalj se može promatrati kao prostor uključen u šire mreže razmjene, ideja i kulturnih utjecaja. Izlaganje je posebno otvorilo pitanje zaštite lokaliteta, jer

CITADELA INVICTA

vegetacija, korijenje i prirodni procesi ozbiljno ugrožavaju arheološke slojeve i mogućnost budućih istraživanja.

Mihalj je time predstavljen kao lokalitet koji ima znanstvenu, obrazovnu i interpretacijsku vrijednost te zahtijeva dugoročan i interdisciplinarn pristup.

Snježana Vrdoljak i Andreja Kudelić

Kalnik-Igrišće: obrasci naseljavanja na južnim obroncima Kalnika od prapovijesti do srednjeg vijeka

Izlaganje o Igrišću predstavilo je ovaj lokalitet kao jedan od ključnih arheoloških prostora Kalničkog gorja. Riječ je o višeslojnom arheološkom krajoliku koji omogućuje praćenje odnosa čovjeka, prostora i okoliša kroz vrlo dugo vremensko razdoblje — od prapovijesti, preko antike, do srednjeg vijeka.

Igrišće je smješteno na južnim obroncima Kalnika, u prijelaznoj zoni između panonske nizine i brdskog prostora. Takav položaj omogućavao je preglednost, zaštitu, nadzor nad komunikacijama i povezanost s okolnim prostorom. Upravo zbog toga lokalitet nije moguće tumačiti kao slučajno odabrano mjesto, nego kao prostor čija je krajobrazna logika imala važnu ulogu u dugotrajnom naseljavanju.

U izlaganju je naglašena važnost jaraka, zemljanih struktura, stratigrafije i tragova ranijih faza naseljavanja, osobito onih koje su u arheologiji često slabije vidljive jer su bile građene od drva i zemlje. Igrišće je predstavljeno kao prostor stalne prilagodbe, ponovne upotrebe i mijenjanja funkcija kroz različita povijesna razdoblja.

Materijalni nalazi upućuju na razvijenu materijalnu kulturu i povezanost lokalne zajednice sa širim regionalnim i europskim tokovima. Izlaganje je time pokazalo da Kalnik nije bio zatvoren ili ruban prostor, nego područje u kojem su se susretali različiti utjecaji, potrebe i načini života.

Ozren Blagec

Neki od značajnijih gospodara utvrde Veliki Kalnik

Izlaganje o gospodarima Velikog Kalnika usmjerilo je pozornost na političku i vlasničku povijest utvrde. Veliki Kalnik predstavljen je kao mnogo više od obrambene građevine — kao mjesto moći, upravljanja i političkih odnosa u hrvatsko-ugarskom srednjovjekovnom prostoru.

Kroz pregled značajnijih vladara, velikaša i vlasnika, izlaganje je pokazalo kako se povijest Kalnika može čitati kroz promjene vlasništva, darivanja, zalaganja, povrate u kraljevske ruke i feudalne sporove. Utvrda je bila politički resurs kojim se upravljalo ovisno o širim okolnostima, odnosima snaga i potrebama vladara.

CITADELA INVICTA

Posebno su istaknuta razdoblja Ludovika I. Anžuvina, Sigismunda Luksemburškog, Barbare Celjske i Matije Korvina, kao i kasnija uloga obitelji Alapić. Barbara Celjska spomenuta je kao povijesno važna osoba povezana s Kalnikom, ali uz jasno razlikovanje između povijesnih podataka i kasnijih predaja o “Crnoj kraljici”.

Izlaganje je pokazalo da povijest Velikog Kalnika nije linearna ni jednostavna. Ona odražava složene odnose kraljevske vlasti, plemstva, teritorija i prava vlasništva. Upravo zbog toga Veliki Kalnik predstavlja iznimno vrijedan primjer za razumijevanje srednjovjekovne političke povijesti sjeverne Hrvatske.

Amelio Vekić **Burg Mali Kalnik**

Izlaganje o Malom Kalniku otvorilo je pitanje odnosa između glavnih i pomoćnih utvrda unutar srednjovjekovnog obrambenog sustava. Mali Kalnik nije predstavljen kao “manja verzija” Velikog Kalnika, nego kao zasebna fortifikacijska jedinica s vlastitom funkcijom i prostornom logikom.

Smješten u neposrednoj blizini Velikog Kalnika, ali na zasebnoj stijeni, Mali Kalnik imao je važnu ulogu u nadzoru prostora, kontroli pristupa i dopuni obrambenog sustava. Njegova funkcija najvjerojatnije nije bila rezidencijalna u istom smislu kao kod Velikog Kalnika, nego prije svega vojna, osmatračka i operativna.

Izlaganje je naglasilo da su skromni ostaci Malog Kalnika interpretativno vrlo vrijedni jer omogućuju razumijevanje načina na koji su srednjovjekovne zajednice koristile reljef, stijene i prirodne prednosti prostora u obrambene svrhe. Utvrda pokazuje visok stupanj prilagodbe prirodnom krajoliku i racionalnu fortifikacijsku logiku.

Poseban dio izlaganja odnosio se na predaje povezane s Barbarom Celjskom, poznatoj u pučkoj tradiciji kao “Crna kraljica”. Naznačeno je da legende treba jasno razlikovati od povijesno potvrđenih podataka, ali i da su one važan dio kulturne memorije Kalnika. Mali Kalnik tako povezuje stručnu interpretaciju fortifikacijskog sustava s predajama koje i danas oblikuju doživljaj prostora.

Zdenko Balog **Visoka moda u crkvi svetog Brcka na Kalniku**

Izlaganje o modi u Crkvi svetog Brcka donijelo je drukčiji pogled na kalničku baštinu. Umjesto utvrda, vlasništva i arheoloških slojeva, fokus je stavljen na zidne oslike i prikaze odjeće kao vrijedan povijesni izvor.

CITADELA INVICTA

Moda je u izlaganju predstavljena kao vizualni jezik srednjovjekovnog društva. Prikazi odjeće u Crkvi svetog Brcka ne tumače se samo kao ukrasni detalji, nego kao elementi koji govore o društvenom statusu, identitetu, kulturnoj pripadnosti i vremenu nastanka pojedinih slojeva oslika.

Posebno je istaknuto da promjene u krojevima, rukavima, plaštevima, pokrivalima za glavu i drugim detaljima mogu pomoći u dataciji oslika, osobito ondje gdje pisani izvori nisu dovoljni. Moda je time prikazana kao alat za povijesnu interpretaciju, usporediv s drugim izvorima, ali uz vlastita ograničenja.

Izlaganje je pokazalo i da Crkva svetog Brcka nije izolirani lokalni fenomen. Prikazi odjeće upućuju na srednjoeuropske i zapadnoeuropske modne utjecaje, što Kalnik povezuje sa širim kulturnim tokovima srednjeg vijeka. Moda je predstavljena kao sredstvo samoprezentacije, potvrde društvenog položaja i komunikacije moći unutar sakralnog prostora.

Tomislav Bogdanović **Kalnik u Prvom svjetskom ratu**

Izlaganje o Kalniku u Prvom svjetskom ratu otvorilo je manje poznatu temu novije povijesti kalničkog prostora. Fokus je bio na tome kako se globalni ratni sukob odrazio na lokalnu zajednicu, svakodnevni život, društvene odnose i demografske promjene.

Kalnik je u tom kontekstu smješten u širi okvir raspada starog europskog poretka, mobilizacije stanovništva, ratnih gubitaka i poslijeratnih posljedica. Iako područje nije bilo bojišnica u klasičnom smislu, rat je snažno utjecao na život lokalnog stanovništva kroz odlazak muškaraca na bojišta, gospodarske poteškoće, nestašice i promjene u društvenoj strukturi.

Ovo izlaganje važno je jer pokazuje da se povijest Kalnika ne iscrpljuje u srednjem vijeku i utvdama, nego se nastavlja i kroz iskustva modernih ratova, društvenih lomova i memorije lokalne zajednice.

Ivan Peklić **NOB na Kalniku: antifašistička baština Kalnika kao interpretacijski i turistički potencijal**

Izlaganje o NOB-u na Kalniku predstavilo je Kalnik kao važan prostor partizanskog otpora tijekom Drugog svjetskog rata. Posebno je naglašeno da konfiguracija terena

CITADELA INVICTA

— šume, planinski položaj, teško pristupačni predjeli i blizina prometnih pravaca — čini Kalnik pogodnim prostorom za gerilsko djelovanje.

NOB na Kalniku prikazan je kao povijest pokreta, povlačenja, skrivanja, diverzija, povrataka i svakodnevnog preživljavanja. Partizanske jedinice nisu trajno držale prostor, ali su ga stalno destabilizirale, prekidale komunikacije i izvodile akcije koje su imale vojni i simbolički značaj.

Posebna pozornost posvećena je civilnom stanovništvu, koje je imalo ključnu ulogu u opstanku partizanskog pokreta. Lokalni ljudi pružali su logistiku, informacije, skloništa i pomoć, ali su zbog toga često bili izloženi represalijama, spaljivanju sela, likvidacijama i drugim oblicima nasilja.

Jedan od najsnažnijih dijelova izlaganja odnosio se na partizanske bolnice. One su predstavljene kao mjesta humanosti, improvizirane skrbi i solidarnosti, ali i kao prostori velike ranjivosti i stradanja. Izlaganje je Kalnik time predstavilo kao krajolik otpora, memorije i antifašističke baštine koji ima potencijal za ozbiljnu interpretaciju u edukacijskom i turističkom kontekstu.

Završni panel: Kalnik sutra Obnova, valorizacija i održivi razvoj

Završni panel skupa pomaknuo je fokus s povijesti prema sadašnjosti i budućnosti Kalnika. Sudionici su raspravljali o tome kako bogatu povijesnu, prirodnu i kulturnu slojevitost Kalnika pretvoriti u održiv razvojni model.

U raspravi je naglašeno da Kalnik ne treba promatrati samo kao spomenik, nego kao resurs koji mora imati funkciju. Baština koja se ne koristi, ne održava i ne interpretira dugoročno propada. Zato je istaknuta potreba za sustavnim upravljanjem, boljom koordinacijom institucija i uključivanjem lokalne zajednice.

Kalnik, dakle, ne treba razvijati prema modelu masovnog turizma. Umjesto toga, potencijal je prepoznat u planinarima, biciklistima, školama, istraživačima, tematskim posjetiteljima i svima koji dolaze zbog prirode, priče i identiteta prostora.

Panelisti su se složili da ljudi ne dolaze samo zbog objekata, nego zbog dobro ispričanih priča. Upravo priče mogu povezati baštinu, lokalnu ekonomiju, obrte, poduzetnike, mlade i obrazovne programe. Kao jedan od mogućih prvih koraka spomenuta je potreba osnivanja udruge, radne skupine ili drugog operativnog tijela koje bi moglo povezati stručnjake, lokalnu zajednicu i institucije.

CITADELA INVICTA

Panel je zaključen porukom umjerenog optimizma: Kalnik ima izniman potencijal, ali bez dugoročnog upravljanja, jasnih prioriteta i zajedničkog djelovanja taj potencijal neće biti dovoljno iskorišten.

